

MALMÖ HÖGSKOLA

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 14 december 2011

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om coaching på idrottsforum.org](#)[Läs mer idrottsfilosofi på idrottsforum.org](#)

Forumet inrättade helt nyligen en **temasida om coaching**, och en snabb genomgång av de titlar som recenserats i ämnet visar dels på begreppsförvirringen som råder när det gäller vad en coach gör och förväntas göra i olika nationella idrottskulturer; dels är det tydligt att det i första hand är pedagoger och psykologer, och i viss mån fysiologer, som forskar kring och som problematiserar coaching. En artikel av Lars Tore Ronglan argumenterar för att sociologer borde intressera sig för fältet, och det är vi beredda att instämma i. Men hur står det till med de etiska frågorna runt coaching? Under våren avslöjade Patrik Sjöberg att han utnyttjats sexuellt av sin coach, som också var hans styvfar, och det visade sig att han inte var den ende som råkat ut för just den tränarens omsorger. Det finns svåra och känsliga frågeställningar i anslutning till det nära förhållandet mellan tränare och adept inom idrotten, och en del av dessa behandlas i *The Ethics of Sports Coaching*, en antologi sammanställd av Alun R. Hardman och Carwyn Jones och utgiven av Routledge. Kutte Jönsson har läst boken och han problematiserar såväl coachningens vetenskapliga anknytningar som etikens roll i coachningens praktik.

Ny bok behandlar viktiga aspekter på coaching

Kutte Jönsson

Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö högskola

Alun R. Hardman & Carwyn Jones (red)

The Ethics of Sports Coaching

222 sidor, hft.

Abingdon, Oxon: Routledge 2011

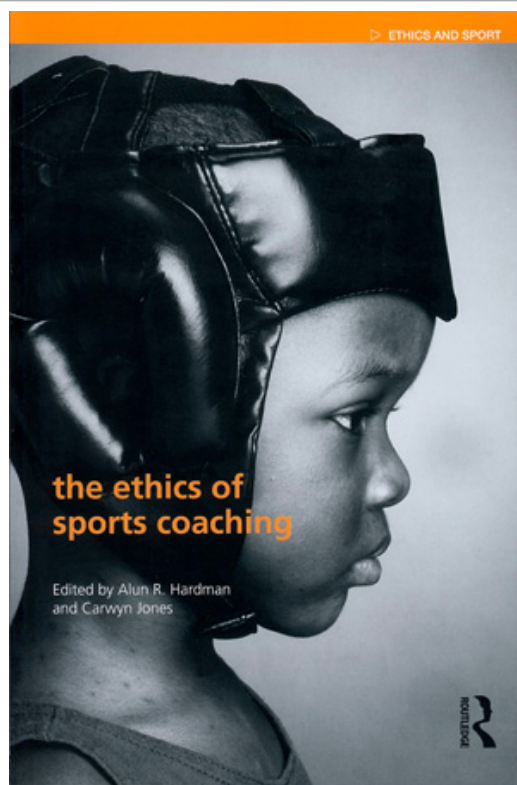
(Ethics and Sport)

ISBN 978-0-415-55775-7

Om José Mourinho, den kontroversielle och frispråkige tränaren i Real Madrid, har det sagts att han blir mer aktiv i sin coaching i slutet av matcherna. Detta delar han i sådana fall säkert med många andra tränare. Det verkar vettigt. Mot slutet av matcherna börjar rimligen spelarna tröttna ordentligt, vilket lär påverka tankeförmågan. Att någon då står vid sidan om och ger tydliga ordregivningar torde underlätta spelet. Om inte förr blir därmed gränsen mellan coach och spelare allt suddigare. Coachen får överta mer av spelet, medan spelarna (i bästa fall) även fortsättningsvis sköter utförandet. Denna coachningsstrategi rymmer en moralisk dimension, inte bara en prestationsteknisk. För genom det mer aktiva coachandet flyttas ansvaret för besluten från spelarna till coachen. Men det finns fler aspekter.

Vad det i grunden handlar om är specifika

idrottsprestationer och hur dessa uppstår. Hur ser den ideala idrottsprestationen ut? Oftast brukar den beskrivas som att den ska sitta i kroppen. Det vill säga: helst ska kroppen liksom agera av sig självt. Tänkandet bakom prestationen ska vid det laget redan vara avklarat. Eller annorlunda uttryckt: Tänkandet ska vara en integrerad del av själva utförandet. I bästa fall infinner sig det idrottspsykologer kallar ett flow. Om idrottaren stannar mitt i detta flow, så reduceras rimligtvis prestationens potentiella värde – idrottaren har helt enkelt inte fått ut vad hon

maximalt skulle kunna ha fått ut.

Så vad säger detta om idrottsprestationers natur? Hur ser dess ideal ut? En liknelse som ligger nära tillhands vore att definiera optimala idrottsprestationer som någonting som utförs av förprogrammerade kroppar, som vore de maskiner. Men vägen till ett sådant "av-mänskliggörande" har förmodligen varit lång och krokig. Resan dit har sannolikt påbörjats redan under knattetidens mer lekfulla insocialisering i idrottandets konst, där det envisa nötandet, alla timmar som lagts ner på att bli en del av sporten och spelet, inympats i rörelsemönster och attityder. Till dess spelet blivit en del av den egna anatomin. Vägen dit har samtidigt kantats av coacher. Det är coacherna som smörjer maskineriet. Det innebär också att deras roll är viktigare än vad man kanske inbillar sig först. Relationen mellan coacher och idrottsutövare blir med nödvändighet speciell. Den skiljer sig helt enkelt från de flesta andra relationer. Och den bär med sig sina egna moraliska dilemman. Inte minst gäller detta maktperspektivet. Coacher har makt. Utövare har såklart också makt, i någon mån. Men utövaren befinner sig i en beroendeställning till sin coach, något som gör relationen ytterligt sårbar. Detta förstärks förmodligen av att relationen bygger prestation i första hand.

Det är med andra ord inte svårt att upptäcka etiska problem med coachning. Ändå har det dröjt ända tills nu innan den första riktiga och samlade granskningen av coachningens etiska aspekter genomförts och publicerats. Coachningslitteraturen domineras i övrigt av praxisnära böcker eller av idrottspsykologiska undersökningar, litteratur som främst handlat om att göra coachningen och idrotten bättre. De moraliska frågorna har helt hamnat i skymundan. Den nyutkomna boken *The Ethics of Sports Coaching*, med filosoferna Alun Hardman och Carwyn Jones som redaktörer, råder (delvis) bot på detta.

Kring sig har de samlat några av de främsta idrottsfilosoferna för att metodiskt granska begreppet coachning. Således spänner boken över en rad fält: allt ifrån frågor kring coachningens natur, coachers karaktäregenskaper, om huruvida coachning skiljer sig åt beroende på vem som är föremål för coachningen till specifika etiska dilemman som uppstår i relationen coach-utövare.

” Det kan handla om att coacher utnyttjat idrottarnas sårbara situation för att bygga sig en egen tron eller att de tillfredsställt preferenser som är uppenbart omoraliska och motbjudande.

Den absoluta grundfrågan – om de normativa målen för coachning – belyses framför allt i den norske idrottsfilosofen Sigmund Lolands bidrag. Loland tycker sig ha identifierat vilken uppsättning egenskaper som en god coach bör besitta. Coachen, menar Loland, bör vara en "uppläst generalist". Med detta menar han att en god coach inte bara behöver äga kunskap i naturvetenskapliga perspektiv utan även – och kanske framför allt – på djupet förstå den sociokulturella miljö såväl coachen som idrottaren opererar i. Dessutom, fortsätter han, bör detta förankras i vad han kallar "etisk perfektionism" och i det konkreta som i sin tur förkroppsligar idrottens egna ideal. Kort sagt förespråkar han *fronesis*, ett praktiskt förnuft. Så, hävdar Loland, kan man se själva den normativa grundstrukturen för coachningens konst. Sedan är det en annan fråga om den alltid går att leva upp till.

Det råder nämligen ingen tvekan om att det finns en inneboende kamp mellan intressen när det kommer coachningen. Det finns relationer som redan innan coachningen börjar är, mer eller mindre, infekterad med komplicerade maktrelationer. I värsta fall kan dessa sluta i maktmissbruk. Det kan handla om att coacher utnyttjat idrottarnas sårbara situation för att bygga sig en egen tron eller att de tillfredsställt preferenser som är uppenbart omoraliska och motbjudande. Sådana exempel finns det flera av. Tänk bara på debatten om sexuella trakasserier och övergrepp som belystes efter Patrik Sjöbergs avslöjande om hur hans tränare i unga år, Viljo Nousiainen, utsatt honom för övergrepp. Sjöbergs avslöjande fick snart andra att berätta liknande historier från idrottsvärlden.

Hur upprörande och allvarliga sådana exempel än är, så är det svårt att föreställa sig att de tillhör vanligheterna. Men om det inte hade funnits ett framtingat intimt samarbete mellan coach och utövare, där dessutom coachens röst väger tungt, så skulle möjligen risken för maktmissbruk inte varit lika stort. Kort sagt finns det ett grundproblem i relationen, och det finns där även utan de mest extrema exemplen på maktmissbruk.

Framför allt gäller detta relationer där det som en ingrediens i coach-utövare-relationen dessutom finns en vuxen-barn/ungdom-relation. I den typen av konstellationer är det ju inte enbart prestationen som ska vara kvitto på hur samarbetet varit. Ungdomsledare har också andra krav på sig: De ska vara "fostrare" av "sina" ungdomar. Fostransbegreppet är emellertid undflyende. Det är ibland svårt att konkretisera i vad en fostran består, men om man med det menar att en ungdomsledare inte endast ska överföra idrottstekniska kunskaper till "sina" ungdomar utan också en värdegrund att stå på, så blir nästa fråga hur man bäst balanserar dessa två storheter. Finns det något sätt att ens mäta hur väl avvägd balansen är? John Russel tar upp frågan i sitt bidrag, och han tvingas erkänna att han inte funnit någon lösning, men att det rör sig om ett "genuint dilemma" som man inte bör ta lätt på. Kort sagt finns det varken filosofiska eller empiriska bevis för hur man bör gå tillväga. Något annat var väl heller inte att vänta.

Men en möjlighet skulle kanske vara att involvera fler i coachningen. Dels för att undvika situationer som i värsta fall leder till övergrepp (vare sig dessa är sexuella eller ej), och dels för att inte lägga ett så stort ansvar på en och samma coach. Detta kan såklart låta enkelt. Problemet är dock att man inte kommit förbi en annan problematik, nämligen den som har med förhållandet mellan olika coacher att göra. Och ska man sedan vidga "coachningscirkeln"

ytterligare – och även introducera föräldrarna till ”teamet” – så uppstår ännu fler problem att tvingas ta hänsyn till. Och så kan man fortsätta.

Nu ska man inte låta sig nedslås av bristen på ”lösningar”. Dessa är nog ofta chimärer i alla fall. Men det betyder inte heller att man ska sluta diskutera dessa saker. Coachningsproblematik är nog alltför viktigt för att överlämnas till idrottspsykologer, fysiologer och till idrottsrörelsen självt. I själva verket kan man tänka sig att ett samspel mellan olika discipliner kan vara verkningsfullt inte minst när det kommer till coachningsfrågor. Mot bakgrund av den senaste tidens avslöjanden och diskussioner kring coachernas plats i idrottsvärlden, vore det konstigt om inte också de etiska frågorna belyses hårdare än hittills. För till syvende og sist handlar det om hur man i idrottsvärlden bör förhålla sig till varandra, och hur det moraliska ansvaret inte bara är fördelat utan också hur det förvaltas. Och det oavsett om det handlar om fotbollsmiljonärer i Real Madrid eller knattespelare i den lokala idrottsföreningen.

© **Kutte Jönsson 2011.**

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com